

Σταύρος Μαυρουδέας

Η κυβερνητική οικονομική πολιτική ή η επιστροφή στον «άγριο καπιταλισμό» του 18ου αιώνα

Και ξαφνικά –μετά από ένα χρόνο στασιμότητας, φιλολαϊκών χαριεντισμάτων άνευ πραγματικής ουσίας και πάνω απ' όλα διατήρησης ισορροπιών– η κυβέρνηση της ΝΔ προωθεί ένα ραγδαίο πρόγραμμα αντιδραστικών αλλαγών που πιθανά θα κάνει την αλήστου μνήμης τριετία Μητσοτάκη να φαντάζει ως πολιτική ευαγούς ιδρύματος. Με σύνθημα τις «μεταρρυθμίσεις», η κυβέρνηση Καραμανλή προχωρά σε μια ολομέτωπη επίθεση όχι μόνο στα εισοδήματα και τις συνθήκες εργασίας της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων αλλά επίσης και στα εισοδήματα και τις συνθήκες αναπαραγωγής μεγάλου μέρους των εκτεταμένων μεσαίων στρωμάτων της ελληνικής κοινωνίας.

Οι λόγοι είναι εύκολα εξηγήσιμοι. Ο ελληνικός καπιταλισμός εκτός από τα γενικά προβλήματα του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος (την επίπονη προσπάθεια αναζήτησης μιας νέας αρχιτεκτονικής του συστήματος που να ξεπερνά μακροχρόνια την κατάρρευση της προηγούμενης αρχιτεκτονικής του με τη δομική κρίση του 1975) διαπερνάται επίσης και από μια σειρά ιδιαίτερα προβλήματα. Η ενδιάμεση θέση του στην καπιταλιστική και ιμπεριαλιστική αλυσίδα τού στερεί τόσο το πλεονέκτημα της καινοτομικής τεχνολογίας όσο και αυτό του

χαμηλού εργατικού κόστους. Ταυτόχρονα η κλαδική διάρθρωση του ελληνικού κεφαλαίου είναι φανερό πλέον ότι είναι αδύνατο να αντιμετωπίσει τον διεθνή ανταγωνισμό. Το ελληνικό κεφάλαιο, επειδή ουσιαστικά δραστηριοποιείται σε μια σχετικά περιορισμένη οικονομία και επίσης γιατί ποτέ δεν έπαψε να είναι κρατικοδίαιτο (προσανατολισμένο στη «διαπλεκόμενη» αρπαγή κρατικών συμβολαίων ή στη στήριξη από το κράτος), δεν θέλησε να διακινδυνεύσει αλλαγές στην κλαδική διάρθρωσή του που πιθανά –όπως άλλους ανταγωνιστές του– θα του έδινε μεγαλύτερη κερδοφορία και βιωσιμότητα σήμερα. Αντίθετα, παρέμεινε προσανατολισμένο σε μεγάλα αλλά βραχυβία κέρδη μέσω της «διαπλοκής». Αυτό είναι γεγονός όχι μόνο για τα «νέα τζάκια» της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (και ιδιαίτερα της εκσυγχρονιστικής περιόδου) –όπως αναλυτές και οικονομικά κέντρα του χώρου της ΝΔ αρέσκονται να υποστηρίζουν– αλλά σχεδόν για το σύνολο του ελληνικού κεφαλαίου. Οι όποιες οικονομικές επιδόσεις –π.χ. η διάβροχη «ισχυρή Ελλάδα» του εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ– βασίστηκαν σε συγκυριακές πολιτικές καθώς και σε σημαντικούς εξωγενείς πόρους και σε καμία περίπτωση δεν είναι μακροχρόνια διατηρήσιμες.

Μπροστά σε αυτό το δομικό πρόβλημα

και μέσα σε μια διεθνή συγκυρία σοβούσας κρίσης και άγριου ανταγωνισμού που οδηγεί σε ριζικές ανακατατάξεις, η κυβέρνηση της ΝΔ ρίχνει το λαϊκίζον προσώπειο με το οποίο εκλέχθηκε και ακολουθεί –με τον φανατισμό του προσήλυτου αλλά και τη μανία του για τα χρόνια εκτός κυβερνητικής εξουσίας– την πολιτική των προκατόχων της: η μόνη πιθανή διέξοδος από την κρίση βρίσκεται στην ακόμη πιο άγρια εκμετάλλευση της εργατικής τάξης, των λαϊκών στρωμάτων αλλά και ακόμη και μεσαίων τάξεων και στρωμάτων προς όφελος του κεφαλαίου.

Για την εργατική τάξη, η επίθεση αφορά τόσο το εισόδημα όσο και τις συνθήκες εργασίας. Η ληστεία του εισοδήματός της γίνεται μέσω της εισοδηματικής πολιτικής που χορηγεί αυξήσεις που δεν καλύπτουν καν τον πληθωρισμό και επίσης μέσω της συνειδητά ανεξέλεγκτης αύξησης όχι γενικά του επιπέδου των τιμών αλλά ειδικά εκείνου του καλαθιού εμπορευμάτων που κατεξοχήν αγοράζει η εργατική τάξη και τα λαϊκά στρώματα για την επιβίωσή τους (είδη διαβίωσης μαζικής κατανάλωσης). Η ληστεία αυτή συμβαδίζει με αυτή της αύξησης του απλήρωτου χρόνου εργασίας που το κεφάλαιο απομυζά από τους εργαζομένους. Αυτή επιτυγχάνεται μέσω τόσο της εντατικοποίησής της όσο και της επιμήκυνσης του (απλήρωτου) χρόνου εργασίας. Οι πρόσφατοι νόμοι για τα ωράρια εργασίας και την ελαστική απασχόληση προωθούν με περίπου δικτατορικό τρόπο τις αλλαγές αυτές και κάνουν τις αντίστοιχες κινήσεις των κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ να φαίνονται σαν δειλά βήματα.

Όμως οι προωθούμενες αλλαγές φαίνεται ότι αρχίζουν να στοχεύουν ακόμη και στα μεσοστρώματα που παραδοσιακά αποτελούσαν αν όχι συμμάχους τουλάχιστον συμμαχίες του κεφαλαίου. Οι αλλαγές στο ωράριο λειτουργίας των εμπορικών επιχει-

ρήσεων, η ακόμη μεγαλύτερη έκθεση στον διεθνή ανταγωνισμό –που πλέον όχι μόνο κλείνει μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και εξαγοράζει μεγάλες– αρχίζει να θίγει και αυτά τα εκτεταμένα κοινωνικά στρώματα. Επιπλέον, οι κνοφορούμενες αλλαγές στη φορολογία της γης και των ακινήτων (ΦΠΑ στις οικοδομές, φορολόγηση έγγειας ιδιοκτησίας και μάλιστα με τρόπο που θα ευνοεί τους μεγάλους ιδιοκτήτες και θα θίγει τη μικρή ιδιοκτησία (κεφαλικός φόρος ακίνητης περιουσίας) μάλλον θα οδηγήσει μακροχρόνια στην αδυναμία αυτών των στρωμάτων να αποκοτύν ή και να διατηρούν ακίνητη περιουσία. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα τη στέρηση από τα στρώματα αυτά μιας σημαντικής εναπομείνουσας πηγής εισοδημάτων (μέσω αγοραπωλησιών, ενοικίων και ιδιαίτερα αντιπαροχής).

Το ευτράπελο είναι ότι, για να ισοσταθμίσει κάπως η κυβέρνηση της ΝΔ τις επιπτώσεις αυτές, υπόσχεται φορολογική μεταρρύθμιση. Οι διάφοροι κυβερνητικοί κονδυλοφόροι διατυμπανίζουν την καθιέρωση ενός ενιαίου φορολογικού συντελεστή της τάξης του 25% και μάλιστα έχουν το θράσος να το παρουσιάζουν ως φιλολαϊκό μέτρο. Τίποτα ψευδέστερο. Κατ' αρχήν πρόκειται για μια ιδέα που ρίχθηκε προσφάτως από τους Γερμανούς Χριστιανοδημοκράτες και που ο γερμανικός λαός –μάλλον καλύτερα ενημερωμένος από εμάς– «επιβράβευσε» με το να τους στερήσει τη βέβαιη εκλογική νίκη. Στην ουσία το κυβερνητικό οικονομικό επιτελείο προτείνει τη μετατροπή του έστω τύποις προοδευτικού φορολογικού συστήματος σε αντιστρόφως προοδευτικό. Αυτό είναι κάτι που διδάσκονται πρωτοετείς οικονομικού τμήματος. Η προοδευτικά αυξανόμενη φορολόγηση, όσο ανέχεται το επίπεδο εισοδήματος, υποτίθεται ότι αποσκοπεί στο να συμβάλλουν οι οικονομικά ευπορότεροι

περισσότερο στην οικονομία της χώρας και επίσης να υπάρξει μια αναδιανομή εισοδήματος προς τους οικονομικά ασθενέστερους έτσι ώστε να μην υπάρχουν τουλάχιστον ακραία επίπεδα φτώχειας (αυτό που συνήθως ορίζεται ως γραμμή φτώχειας). Επίσης ακόμη και για την κυρίαρχη οικονομική θεωρία θεωρείται ότι αυτή η αναδιανομή εισοδήματος ενισχύει την ζήτηση, καθώς οι οικονομικά ασθενέστεροι έχουν περισσότερες ανάγκες να καλύψουν και επίσης είναι πληθύτεροι από τους πλούσιους. Συνεπώς τα εισοδήματα που θα αποκτήσουν θα τα ξοδέψουν πολύ περισσότερο και αυτό θα δημιουργήσει ζήτηση και επομένως θα δώσει δουλειά στις επιχειρήσεις.

Φυσικά στην πράξη είναι γνωστό ότι στη χώρα μας φόρους πληρώνουν κυρίως οι μισθωτοί, ενώ το κεφάλαιο αλλά ακόμη και τα μεσοστρώματα φοροδιαφεύγουν συστηματικά και εκτεταμένα. Το αστέιο είναι ότι η κυβέρνηση της ΝΔ επικαλείται θρασύτητα την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής ως δικαιολόγηση του ενιαίου φορολογικού συντελεστή (όπως άλλωστε έκανε και με την απελευθέρωση και τη μείωση του κόστους των υπερωριών): αφού δεν μπορούμε να τους φορολογήσουμε, ας τους νομιμοποιήσουμε. Φυσικά πρόκειται για γελοίο επιχείρημα που απλά προσπαθεί να συγκαλύψει τον πραγματικό χαρακτήρα του μέτρου. Ο ενιαίος φορολογικός συντελεστής θα σημαίνει ότι, ακόμη και αν οι οικονομικά ασθενέστεροι πληρώνουν λίγο λιγότερα (αν αναπροσαρμοσθεί το επίπεδο του αφορολόγητου ορίου), οι οικονομικά εύποροι θα πληρώνουν πολύ λιγότερα. Άλλωστε, ενώ οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ αύξησαν με ρυθμούς χελώνας το αφορολόγητο όριο –και σε επίπεδα που διαρκώς υπολείπονται του πληθωρισμού– δεν έκαναν το ίδιο με τη φορολόγηση των επιχειρήσεων. Και οι δύο

έδωσαν από τις πρώτες μέρες τους γενναίες μειώσεις στη φορολόγηση τους. Αν πάρει κανείς μάλιστα υπόψη τη γενικότερη εικόνα –δηλαδή την ύπαρξη ενός υψηλού δημοσιονομικού χρέους που η «ευφυής» απογραφή Αλογοσκούφη έκανε χειρότερο–, τότε τα πράγματα είναι ακόμη δυσμενέστερα. Για να καλυφθεί το έλλειμμα αυτό, χρειάζονται φόροι, και καθώς η άμεση φορολογία (επιχειρήσεων και εισοδημάτων) θα μειωθεί, δεν μένει παρά μόνο η έμμεση φορολόγηση (δηλαδή ουσιαστικά ο ΦΠΑ) που πρέπει να αυξηθεί. Αυτό άλλωστε ακροθιγώς προωθούν διάφοροι κυβερνητικοί κονδυλοφόροι, καθώς έχει ήδη αυξηθεί μία φορά. Τώρα, όπως επίσης γνωρίζει και ένας πρωτοετής φοιτητής οικονομικού τμήματος, η έμμεση φορολογία πλήττει περισσότερο τους οικονομικά ασθενέστερους (καθώς φορολογεί είδη που περισσότερο αυτοί αγοράζουν) παρά τους πλούσιους (που αντιπροσωπεύουν ένα σαφώς μικρότερο τμήμα της ζήτησης). Το πρακτικό αποτέλεσμα όλων αυτών δεν είναι δύσκολο να διαγνωσθεί: θα γίνουν οι φτωχοί φτωχότεροι και οι πλούσιοι πλουσιότεροι.

Με αυτή την οικονομική πολιτική η ΝΔ προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα κρίσιμα προβλήματα του συστήματος που ελλοχεύουν και ταυτόχρονα να προβληθεί ως καλύτερος διαχειριστής του από το ΠΑΣΟΚ. Παρ' όλα αυτά οι προσπάθειές της δεν πρόκειται να προχωρήσουν απρόσκοπτα. Πρώτον, ακόμη και αν μισθολογικά και εισοδηματικά εξαθλιωθεί η ελληνική εργατική τάξη, δεν θα πάψει να είναι πιο ακριβή από τις ακόμη πιο εξαθλιωμένες εργατικές τάξεις μιας σειράς άλλων χωρών. Δεύτερον, δεν υπάρχει καμία σοβαρή κατεύθυνση κλαδικής αναδιάρθρωσης του ελληνικού καπιταλισμού και συνεπώς η υποχώρηση του έναντι των ανταγωνιστών του θα συνεχισθεί. Φυσικά, όμως, ο μεγαλύτερος σκόπελος για τις προ-

σπάθειες όλων των αστικών κομμάτων είναι ένα ενδεχόμενο ξύπνημα του «κοιμισμένου γίγαντα», της μεγάλης εργαζόμενης πλειοψηφίας. Η ακόμη μεγαλύτερη εξαθλίωσή του

κινδυνεύει να ακυρώσει μια σειρά μηχανισμούς ελέγχου της και να οδηγήσει σε εκείνες τις μεγαλειώδεις εκρήξεις που ανέτρεψαν αυτοκρατορίες.